

POVRATAK DONALDA TRAMPA: KONTINUITET ILI PROMENA U AMERIČKOJ SPOLJNOJ POLITICI?

Nikola Preradović

Institut za stratezijska istraživanja Univerziteta odbrane u Beogradu

nikola.preradovic@mod.gov.rs

Apstrakt: Povratak Donalda Trampa u Belu kuću je važan momenat u američkoj političkoj istoriji. On simbolizuje suton ideologije koja je dominirala politikom SAD od 1980-ih, svojevrsne kombinacije globalnog neoliberalizma i američke izuzetnosti. Obrisi novog pristupa, zasnovanog na logici profita, neo-merkantilizmu i američkom nacionalizmu skeptičnom prema intervencionizmu, se naziru još uvek kao amalgam ideja čije su dugoročne posledice neizvesne (Milanović 2025). Bez obzira na implikacije po unutrašnju politiku, ostaje pitanje uticaja Trampovog povratka na spoljnu politiku SAD. Ako je njegov prvi mandat predstavljao povratak Džeksonijanske tradicije, koja populistički naglašava nacionalnu čast i reputaciju, u američku spoljnu politiku, prema poznatoj klasifikaciji Rasela Mida (Clarke and Ricketts 2017), kakve promene se mogu očekivati u drugom? Koliko će se nova politika razlikovati od administracije njegovog prethodnika Džozefa Bajdena? Potencijalni pravac delovanja novog predsednika se posmatra kroz prizmu tri značajna spoljnopolitičke izazova: Rata u Ukrajini, krize na Bliskom istoku i odnosa sa Kinom. Metodološki, rad se oslanja na kvalitativnu analizu sadržaja, koristeći kao primarne izvore podataka izjave Trampa i njegovog tima tokom i nakon kampanje, kao i neposredno po preuzimanju dužnosti. Odabrana krizna žarišta „sveta u neredu“ (Has 2017) neminovno zahtevaju delovanje, čak i administracije čiji je primarni fokus, u skladu sa maksimom „Amerika na prvom mestu“, na unutrašnjim reformama. Što zbog direktnog učešća, što zbog strateških prioriteta, te krize su postale i američke krize. Kako se sa njima suočavao i predsednik Bajden, one pružaju i adekvatnu priliku za analizu kontinuiteta i promena u načinima na koje američka spoljna politika konfrontira te izazove. Rad ukazuje na dugoročnu tendenciju transformacije spoljnopolitičkih prioriteta SAD, koja karakteriše niz predsedničkih administracija. Takav kontekst, kao i izjave zvaničnika nove američke administracije oslikavaju strateške kontinuitete spoljne politike SAD uslovljene strukturnim promenama međunarodnog sistema. To sugeriše da bi odnos prema važnim izazovima, mogao da bude modifikacija, a ne napuštanje strateških prioriteta SAD.

Cljučne reči: Tramp, SAD, kriza, kontinuitet, promena

UVOD

Povratak Donalda Trampa (Donald Trump) u Belu kuću simbolizuje kraj jednog i tranziciju ka novom dobu američke političke istorije, otklanjajući nadu da je njegova prva izborna pobeda bila anomalija, samo privremeni prekid „normalnosti“ za dominantu elitu u periodu od kraja Hladnog rata. Kriza ideološkog konsenzusa, zasnovanog na kombinaciji neoliberalne ekonomije i internacionalističkog tumačenja američke izuzetnosti, je doživela svoju kulminaciju, otvarajući put za uspon nove desnice i fundamentalnu promenu američkog konzervativizma. Novi pristup, čije su osnovne postavke neo-merkantilizam, logika profita i američki nacionalizam skeptičniji prema intervencionizmu, još uvek predstavlja amalgam ideja sa neizvesnim dugoročnim posledicama (Milanović 2025). Suton starog ideološkog obrasca u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) još uvek nije rezultirao koherentnom alternativom.

Uprkos potencijalnim implikacijama po unutrašnju politiku, za međunarodne odnose u eri obnovljenog nadmetanja velikih sila, značajniji će biti uticaj novog predsednika na spoljnopolitičke postulate SAD. Ako je prvi mandat Trampa u Ovalnoj kancelariji, pre nego radikalnu promenu kursa, predstavljao njegovu nijansiranu modifikaciju oživljavanjem Džeksonijanske tradicije američke spoljne politike

(Clarke and Ricketts 2017), ostaje pitanje očekivanja u drugom, koji za predsednika najčešće predstavlja priliku za ostvarivanje dugoročnog legata. Centralne postavke pristupa, nazvanog po prvom populističkom predsedniku SAD Endru Džeksonu (Andrew Jackson), čiji ogromni uticaj među širim narodnim masama je elektrisao i transformisao američku politiku, počivaju na duboko ukorenjenoj i široko rasprostranjenosti kulturi časti, nezavisnosti, hrabrosti i vojnog ponosa među Amerikancima (Russell Mead 2002, 88) i definisale su elementarni pogled na svet nove administracije. Međutim, one same ne otkrivaju način na koji će novo rukovodstvo odgovoriti na ključna krizna žarišta „sveta u neredu“ (Has 2017), suočenog sa ratnim sukobima i sve intenzivnijim nadmetanjem najznačajnijih aktera međunarodne politike. Koliko će se drugi mandat Trampa razlikovati od prethodnih administracija? Da li će on predstavljati suštinsku transformaciju ili blago modifikovani kontinuitet američke spoljne politike i strategije?

Osnovna teza rada je da je dugoročna transformacija spoljnopolitičkih prioriteta SAD uslovljena strukturnim promenama međunarodnog sistema, karakteristična za niz predsedničkih administracija, kreirala strateške kontinuitete, čiji uticaj će biti važan i za odgovor Donalda Trampa na ključne trenutne krize na početku njegovog drugog mandata. Upitno je da li će dramatična promena stila i obrasca vođenja politike usloviti i krupne strateške zaokrete. Potencijalni pravac politike novog predsednika se analizira spram tri spoljnopolitička izazova: Rata u Ukrajini, krize na Bliskom istoku i odnosa sa Kinom. Navedena krizna žarišta, koja su, što zbog direktnog učešća, što zbog strateških interesa, postala i američki izazovi, pružaju pogodnu osnovu za razmatranje promena i kontinuiteta u američkoj spoljnoj politici usled činjenice da se sa njima suočavala i prethodna administracija.

Nakon uvoda, u radu se analiziraju promene strukture međunarodnog sistema koja je zahtevala strateško prilagođavanje SAD u periodu transfera i dekoncentracije moći. Fokus sledećeg poglavlja je na specifičnom ideološko-političkom korenu uspona Trampa i osnovama njegove spoljnopolitičke doktrine. Nakon toga se ukazuje na potencijalne pravce politike novog predsednika spram tri krize sa globalnim implikacijama upoređujući ih sa preovlađujućim pristupima prethodnih administracija. Prvo se ukazuje na odnos spram Rata u Ukrajini i krize na Bliskom istoku, a zatim se analiziraju ključne odrednice u politici prema Kini, kao centralnom dugoročnom konkurentu SAD. Posedično, ocrtavaju se ključni kontinuiteti i promene u američkoj spoljnoj politici sa dolaskom nove administracije. Konačno, u zaključku se oslikava značaj sistemskih promena međunarodnih odnosa za američku spoljnu politiku koji prevazilazi jedan predsednički mandat ili lične i ideološke afinitete individua, stvarajući novu stratešku realnost. Realnost redefinisano položaja SAD će uticati i na spoljnu politiku druge administracije predsednika Donalda Trampa.

Sistemske promene međunarodne politike od kraja Hladnog rata

Kraj Hladnog rata je proizveo strukturalnu konstelaciju bez presedana u istoriji modernog među-državnog sistema. Još od Rimskog carstva jedan akter nije posedovao tako enormnu količinu moći kao SAD u zenitu „unipolarnog momenta“ (Krauthammer 1990). Stvorena anomalija ogromne neravnoteže u resursima između vodećih svetskih sila (Nye 2014) je bila vidljiva u svim dimenzijama moći, od tvrde, odnosno vojne i ekonomske, preko meke ili sposobnosti privlačenja uticajem kulture, do strukturne, koja podrazumeva kontrolu agende i oblikovanje načina na koji će stvari biti urađene (Heywood and Witham 2023, 288). SAD su imale vojni budžet i industriju bez konkurenata (SIPRI 2020), njena ekonomija je krajem 90-ih činila gotovo 30% globalnog BDP (Visual Capitalist 2021). Ključne globalne finansijske institucije poput MMF i Svetske banke su odražavale strukturnu nejednakost u moći, a kulturni kapital jedine supersile nakon pobede u Hladnom ratu i nestanka najvažnijeg rivalskog modela društveno-političkog organizovanja je gotovo bez premca. Pojedini promatrači političkih procesa idu toliko daleko da promovišu tezu o „kraju istorije“ i budućnosti bez velikih ideoloških sukoba i nadmetanja sila u kojoj je najveći izazov dosada (Fukuyama 1989). Ipak, nestanak bipolarnog sistema konfrontacije dve supersile je predstavljao promenu unutar međunarodnog političkog sistema, a ne promenu samog sistema (Waltz 2000, 5). Prelazak iz bipolarne u unipolarnu strukturu je označio promenu polarnosti međunarodnog sistema, a ne njegove takmičarske naravi u uslovima anarhije, gde preovlađuje princip samopomoći. U

takvom sistemu, da citiramo klasika američke geopolitike Nikolasa Spajkmana (Nicholas Spykman), „borba za moć je identična sa borbom za opstanak, a „poboljšanje relativne pozicije moći postaje primarni cilj unutrašnje i spoljne politike država“ (Vuković 2007, 80).

Američki primat je karakteristika i 21. veka u kome ne dolazi do opadanja moći SAD u aposlutnom pogledu, već procesa koji Farid Zakarija (Fareed Zakaria) naziva „usponom ostalih“ (Zakaria 2008, 1). Povratak starih igrača i pojava novih na međunarodnoj sceni su uticali na dekoncentraciju moći. Nakon raspada Sovjetskog Saveza i decenije provedene u pokušajima unutrašnje konsolidacije, tokom 2000-ih Rusija delimično obnavlja svoju moć i ponovo pledira na status velike sile. Najmogoljudnija zemlja sveta, Indija, teži sve većoj ulozi u međunarodnoj politici, dok regionalne sile poput Turske i Irana, sve odlučnije projektuju moć u svom susedstvu. Ipak, najvažnija geopolitička činjenica 21. veka je uspon Kine. Peking zamenjuje Japan 2011. godine kao druga najveća ekonomija sveta prema nominalnom iznosu BDP (De Wijk 2015, 151), a u pogledu BDP po paritetu kupovne moći, kineska ekonomija je vodeća (World Bank 2025). Neverovatan tempo transformacije je Narodnu Republiku Kinu u samo jednoj generaciji „pomerio od ekonomske i tehnološke irelevantnosti, ka vodećoj poziciji (Zakaria 2024, 274). Ekonomska moć Kine se sve više konvertuje u diplomatsku i vojnu moć, pozicionirajući je kao centralnog konkurenta dominantnoj sili, sa sve većim aspiracijama da preoblikuje međunarodni poredak u skladu sa svojim interesima (De Wijk 2015, 152-154). Uz to, dolazi i do porasta moći nedržavnih aktera poput etničkih grupa, terorističkih organizacija, pobunjenika i transnacionalnih kriminalnih grupa (Drezner, Krabs, and Schweller 2020, 110). U skladu sa tim, Džozef Naj (Joseph Nye) savremeni proces tranzicije moći određuje dvostruko, smatrajući da „postoje dva velika pomeranja moći u ovom veku, proces prelaska moći od Zapada ka Istoku i raspršivanje moći od vlada ka nedržavnim akterima kao rezultat globalne informatičke revolucije“ (Nye 2015, 94). Ukupno posmatrano, obeležje savremenog sistema u sutonu unipolarosti je veća difuzija i dekoncentracija moći. Dok su SAD ostale najmoćnija globalna sila, uočljivi su elementi bipolarnosti sa Kinom kao jedinim potencijalnim ravnopravnim takmacem, a prisutne su i parcijalne multipolarne tendencije sa najmanje tri velike sile i nizom pretendencata na taj status. Složeni međunarodni sistem koji sadrži sve navedene elemente je najadekvatnije opisati kao svet koji se kreće ka multipolarnosti (Preradović 2023, 27).

Fenomen Tramp

Kontekst takve postepene tranzicije moći u međunarodnoj politici je doneo šok za američki politički sistem u vidu dolaska, odlaska i trijumfalnog povratka Donalda Trampa. Ako je njegova prva pobeda na predsedničkim izborima 2016. i mogla biti otpisana kao izuzetak, odnosno kratkotrajna anomalija, uverljivi povratak na vlast 2024. godine je demonstrirao dalekosežne promene američke političke scene, oslikavajući spremnost glasača da po drugi put izaberu nekoga ko nije pripadnik tradicionalne političke i vojne elite. Konzervativizam Trampovog stila je postao nesumnjivo dominantan unutar Republikanske partije, a stari ideološki konsenzus, zasnovan na principu slobodne međunarodne trgovine i intervencionizma u cilju promocije demokratije, već dugo u krizi, je doživeo potpuni kolaps. Na ruševinama diskreditovanog obrasca se pojavljuju obrisi novog pristupa politici. On se može posmatrati u tri ravni. Prva se odnosi na njegove ideološko-istorijske korene, druga uključuje njegov politički stožer, dok treća oslikava njegovu ekonomsku dimenziju.

Ideološku srž čini pokret nove američke desnice, kojom dominira frakcija nacionalnih konzervativaca (Borg 2024, 2240-2242), a osnovna maksima je „Amerika na prvom mestu“. Iako prvobitno smatran beznačajnom političkom krilaticom, koncept *America First*, odnosno „Amerika na prvom mestu“, ima svoje dublje uporište u istoriji i tradiciji, kao i načinu na koji Amerikanci vide sebe i svoju ulogu u svetu (Simić 2024, 13). Kao specifičan način razmišljanja on je integralni deo uverenja o američkoj izuzetnosti sa korenima u ranom 19. veku (Simić 2024, 14). Najistaknutija preteča koncepta je sedmi predsednik SAD Endru Džekson. Obnova pojedinih njegovih stavova čini suštinu modernog razumevanja „Amerike na prvom mestu“, od uverenja da SAD u principu treba da izbegavaju međunarodne sukobe, ali da je kada se u njih ipak uđe neophodno učiniti sve da bi se pobedilo, preko naglašavanja trgovinskih veza i odnosa naspram političkih i bezbednosnih ugovora radi izbegavanja, kako je svojevremeno isticao Džordž

Vašington (George Washington), vezivanja sopstvenih ruku u međunarodnim odnosima (Simić 2024, 16). Kombinacija navedenih stavova, uz pojedine specifičnosti, čini neuralgično jezgro Trampove doktrine (Simić 2024, 16), uključujući njegove poglede na savezništva, ekonomiju i intervencionizam.

Centralni politički pojam novog pokreta je suverenitet, konkretno naglasak na vrednosti suvereniteta nacionalnih država. U svom prvom obraćanju Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija (UN) 2017. godine predsednik Tramp je termin suverenitet upotrebio čak 21 put (Humire 2024, 207). On je iskoristio priliku da podseti svetske lidere da će „uvek stavljati Ameriku na prvo mesto“, ističući da svi „odgovorni lideri imaju dužnost da služe svojim građanima“ pritom dodajući da „nacionalna država ostaje najbolje oruđe za uzdizanje ljudskog stanja“ (Humire 2024, 208). Posebno vrednovanje nacionalne države motiviše i generalni pravac politike prema migrantima. Suverena država, čiji izabrani lideri predstavljaju volju naroda, ima pravo da odluči ko jeste i može ili nije i ne može postati član jedne političke zajednice. Dakle, suverenitet za ovaj politički koncept predstavlja *a priori* preduslov za prosperitet, ljudska i građanska prava, demokratiju i inspiriše pravac opšteg delovanja (Humire 2024, 208).

Treća važna specifičnost Trampovog pogleda na svet je gotovo opsesivan fokus na geopolitiku, često opisivan kao njegov transakcioni pristup, kako spram rivala, tako i prema saveznicima. Stupajući na scenu pred sam kraj ere hiper-globalizacije, čiji su ključni pobednici globalno najbogatiji pojedinci i zemlje Azije (Milanović 2017), on je u žižu javne debate centrirao pitanje gubitnika tog procesa, identifikujući američke građane, pogotovo srednje klase, kao ključne. Odgovor prve Trampove administracije na navedeni izazov je uključivao uvođenje carina Kini zbog njenih „nefer trgovinskih praksi“ (Humire 2024, 206), ali i najave sličnih mera prema državama saveznicama kao što su Kanada i Meksiko početkom drugog mandata (Associated Press 2025). U osnovi takvih politika stoje protekcionistički impulsi novog predsednika čije je najdugovečnije uverenje, prisutno od 80-ih godina prošlog veka, da SAD iskorišćavaju i konkurenti i saveznici (The Washington Post 2018). Kako ispravno uočava Randal Šveler (Randall Schweller), Tramp je „ekonomski nacionalista u srcu“ (Schweller 2018, 135).

Skica strukturnih promena međunarodnog sistema i američkog položaja u njemu, kao i idejnih korena nove administracije Donalda Trampa, ukazuje na specifičan tajming njegovog političkog uspona. Fenomen Tramp se ne pojavljuje slučajno u momentu sutona unipolarnog poretka. U svetu koji prolazi kroz proces tranzicije, odnosno dekoncentracije moći, Amerikanci su sve manje spremni da snose troškove obezbeđivanja dobara koja se očekuju od hegemonu međunarodnog poretka. Tako su u poslednja dva od tri izbora ciklusa glasali za kandidata nedvosmisleno posvećenog ostvarivanju uže shvaćenih američkih nacionalnih interesa i po cenu odnosa sa saveznicima, često istovremeno kršeći pravila poretka oblikovanog pod patronatom SAD. Ipak, uprkos očiglednim retoričkim i stilskim razlikama, odnos Trampa prema ključnim spoljnostopolitičkim prioritetima, sa kojima su se suočavale i prethodne administracije, je znatno ambivalentniji i pruža drugačiju sliku kontinuiteta i diskontinuiteta u strateškom pristupu. U narednom delu se analiziraju potencijalni načini na koji će se politika novog predsednika suočiti sa tri značajna spoljnostopolitička izazova, fokusirajući se na elemente kontinuiteta, odnosno promene u američkoj spoljnoj politici.

Uticaj Trampa na Rat u Ukrajini i odnose na Bliskom istoku

Implikacije vodećeg položaja SAD u međunarodnoj politici podrazumevaju da su globalne krize, najčešće i američke krize. To je još više tačno u situacijama kada je američka spoljna politika direktno ili indirektno uključena u njihovu genezu, utiče na njihov tok i potencijalno može da igra ključnu ulogu u pronalaženju rešenja. Postoje izazovi koji bi nezavisno od pobednika predsedničkih izbora 2024. godine bili na vrhu agende nove administracije. Dva takva akutna spoljnostopolitička žarišta su Rat u Ukrajini i kriza na Bliskom istoku, uzrokovana obnovljenim izraelsko-palestinskim sukobom. Kako one ne predstavljaju efemerne događaje već krize sa dužom genezom, omogućena je i komparativna analiza promena i sličnosti u delovanju različitih vlasti u SAD. Uz to, one će pružiti i neke od prvih pokazatelja pravaca delovanja novoizabranog predsednika, oblikujući očekivanja od nove administracije u savremenim uslovima.

Ukrajinska kriza, inicirana promenom vlasti 2014, je od 2022. godine, sa ruskom invazijom, eskalirala u najveći kopneni sukob na evropskom kontinentu od Drugog svetskog rata. Razorni konflikt, koji ulazi u četvrtu godinu trajanja, je uzdrmao evropsku bezbednosnu arhitekturu, građenu od kraja Hladnog rata, a njegov ishod bi mogao da ima značajne implikacije za stabilnost čitavog međunarodnog sistema. Na samom početku krize SAD turbulencije na istoku Evrope nisu definisale kao vitalan nacionalni interes. Tako je nakon aneksije Krima i podrške separatističkim snagama u istočnoj Ukrajini, tadašnji predsednik Barak Obama (Barack Obama) okarakterisao Rusiju kao „regionalnu silu koja pretila nekim od njenih neposrednih suseda, ne iz snage nego iz slabosti“, ukazujući da Moskva nije primarna pretnja američkoj bezbednosti (Guardian 2014). Limitirani odgovor američke administracije je podrazumevao i uvođenje ograničenih sankcija Ruskoj Federaciji (Guardian 2014), dok je ukupnu nezainteresovanost za aktivniji angažman najjasnije demonstriralo prepuštanje pregovora o krizi evropskim silama, pre svega Nemačkoj i Francuskoj, koji su rezultirali sporazumima iz Minska (Al Jazeera 2022). Obamina administracija je bila uzdržana i u pogledu slanja smrtonosnog oružja Ukrajini (CBC 2022), a prve takve isporuke su izvršene 2018. godine, tokom prvog mandata Donalda Trampa (CBC 2022). Generalni izostanak intenzivnog fokusa na rusko-ukrajinski spor, odražava dugoročnu tendenciju reorijentacije američkih strateških prioriteta ka Aziji gde je uspon Kine stvorio potencijalno ravnopravnog rivala. Do suštinske kvalitativne i kvantitativne promene politike SAD prema Ukrajinskoj krizi dolazi sa njenom eskalacijom u totalni rat nakon ruske invazije 2022. godine. Bajdenova (Joseph Biden) administracija je sukob iskoristila za mobilizaciju evroatlantske zajednice u ime odbrane demokratije i međunarodnog poretka zasnovanog na pravilima, spajajući ideološku i geopolitičku komponentu u spoljnoj politici SAD (Trapara 2023, 63). Od tada su SAD pogonsko gorivo odbrane Ukrajine, snabedajući je vojnom pomoći u iznosu od blizu 66 milijardi dolara (Voice of America 2025), ciljajući kao minimum spas Kijeva od poraza, a kao maksimum njegovu pobedu (Trapara 2023, 54). Ipak, kako od 2023. godine odnos snaga na ratištu kontinuirano ne favorizuje Ukrajinu, pred novom američkom administracijom je dilema potrebe redefinisavanja ciljeva i obima svog indirektnog učešća u rusko-ukrajinskom ratu.

U tom kontekstu, Donald Tramp 20. januara 2025. godine preuzima dužnost predsednika SAD. Tokom predizborne kampanje, kao predsednički kandidat, on je najavljivao da će okončati sukob za jedan dan (Associated Press 2024), a direktor za komunikacije njegove kampanje je istakao da će brzo okončanje rusko-ukrajinskog rata biti jedan od prioriteta u drugom mandatu, naglašavajući da „Trump veruje da Evropske države treba više da plaćaju troškove konflikta“ (Associated Press 2024). Takođe, novoizabrani predsednik je više puta isticao svoje uverenje o tragičnom i nepotrebnom karakteru sukoba na istoku Evrope, nazivajući ga „najvećim haosom koji je ovaj svet video od Drugog svetskog rata“, dodajući da on mora da bude zaustavljen (Politico 2024). Uprkos neostvarivanju bombastičnih najava okončanja sukoba za 24h, po preuzimanju dužnosti nova administracija je težila otvaranju prostora za otpočinjanje pregovora o mirovnom sporazumu kojim bi se obustavio Rat u Ukrajini. Inicijalni korak u tom pravcu je predstavljao telefonski razgovor Trampa sa predsednikom Rusije Vladimirom Putinom (Vladimir Putin), opisan kao „dugačak i veoma produktivan“, a koji je uz centralni fokus na rusko-ukrajinski sukob, kao deo agende uključio i razgovore o Bliskom istoku, energiji, dolaru i veštačkoj inteligenciji, oslikavajući širi dijapazon oblasti potencijalne saradnje dve sile (Associated Press 2025). Najznačajniji momenat u pokušaju otpočinjanja dijaloga je sastanak delegacija SAD i Rusije u Rijadu, koje su predvodili američki državni sekretar Marko Rubio (Marco Rubio) i ruski ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov (Sergey Lavrov) (Associated Press 2025). Delegacije su dogovorile uspostavljanje radnih grupa koje će tragati za načinom da konflikt reše pregovorima (Associated Press 2025). Opisujući razgovore sekretar Rubio je istakao da je cilj Vašingtona da proveri da li je Moskva ozbiljna u pogledu okončanja rata (N1 2025). Od tada je u pregovorima, uz američko posredovanje, postignut niz kratkotrajnih sporazuma između Rusije i Ukrajine, uključujući obustavu napada na energetske infrastrukturu u trajanju od 30 dana, za čije kršenje su se dve strane međusobno optuživale, kao i primirje u Crnom moru (CNN 2025; The New York Times 2025). Ipak, uprkos obnavljanju odnosa SAD i Rusije i otpočinjanja dijaloga o Ratu u Ukrajini, održivo rešenje sukoba, sa složenim teritorijalnim pitanjima i bezbednosnim garancijama, ne deluje kratkoročno ostvarivo.

Rane indicije sugerišu da je drugi mandat Trampa uticao na promenu pristupa američke politike prema rusko-ukrajinskom ratu. Interes za ishod koji bi odražavao vrednosti evroatlantske zajednice je zamenjen prevashodno interesom za brzim rešenjem sukoba. Promenjeni pristup novog predsednika je uticao na narušavanje odnosa sa Ukrajinom i evropskim saveznicima. Tako je francuski predsednik Emanuel Makron (Emmanuel Macron) povratak Trampa nazvao „elektrošokom“ za Evropu, koji zahteva promenu ekonomske i, još značajnije, odbrambene politike (Politico 2025). Međutim, težnja za smanjenjem američkog vojnog prisustva u Evropi nije ideosinkratična karakteristika ekscentričnog predsednika, već dugoročna promena strateškog značaja „Starog kontinenta“ za SAD. Prvi put od „uspona Evrope“ (Živojinović 2010) i uspostave modernog međudržavnog sistema, ona nije poprište ključnog sukobljavanja velikih sila. Zahtevi za povećanjem vojnih izdataka evropskih država članica NATO traju od administracije Buša mlađeg (George W. Bush), preko Obame, prvog mandata Trampa i Bajdena (CNBC 2018; The New York Times 2024). Kako potencijalnog globalnog izazivača ne vide u Evropi, SAD očekuju da evropski saveznici preuzmu veću odgovornost za sopstvenu odbranu. Umesto primarnog garanta bezbednosti, Amerikanci svoju buduću ulogu vide više kao pomoć u krajnjoj instanci.

Drugo krizno žarište predstavlja jednu od najdugotrajnijih tačaka frikcije savremenih međunarodnih odnosa. Izraelsko-Palestinski spor, od regionalnog značaja na Bliskom istoku, je jedan od centralnih primera, Brodelovskim rečnikom, sukoba „dugog trajanja“. Najnovija epizoda je inicirana upadom pripadnika Hamasa, militantne palestinske organizacije, na teritoriju Izraela 7. oktobra 2023. godine i odgovorom jevrejske države koji je usledio. U krvavom ratu, nakon preko 1100 izraelskih žrtava i oko 250 otetih taoca tokom Hamasovog početnog napada, u operacijama Izraela u Gazi je stradalo gotovo 47000 Palestinaca (Al Jazeera 2025). Administracija predsednika Džozefa Bajdena je od samog početka konflikta zauzela stav tradicionalno dominantan u američkoj politici prema regionu. Tako je već 12. oktobra tadašnji državni sekretar Entoni Blinken (Anthony Blinken) u poseti Tel Avivu istakao da će Vašington uvek biti uz Izrael (Le Monde 2023), a sam predsednik Bajden je tokom svoje posete poručio da Izrael, dok god SAD postoji, neće biti usamljen u svojoj borbi (The White House 2023). Snažnu retoriku je pratila i rekordna količina vojne podrške Tel Avivu, koji je uz konflikt protiv Hamasa u Gazi, otvorio i drugi front protiv Hizbulaha na jugu Libana (Associated Press 2024). Ipak, poteškoće ključnih aktera da ostvare svoje proklamovane ciljeve, kao i stepen ljudskog i materijalnog razaranja, su otvorili put za pregovore o primirju. Dogovor o primirju Izraela i Hamasa uz posredovanje Katara i podršku SAD, sa složenom više-etapnom procedurom oslobađanja talaca i razmene zarobljenika, je stupio na snagu 19. januara 2025. godine (BBC 2025).

Dolazeća administracija je pre stupanja na dužnost podržala sporazum, igrajući preko specijalnog izaslanika Stiva Vitkofa (Steve Witkoff) značajnu ulogu u pregovorima (NPR 2025), a predsednik Tramp je, pripisujući sebi zasluge za primirje, istakao da je ono rezultat njegove „istorijske“ pobede u novembru koja je signalizirala „celom svetu da će moja administracija težiti miru i postizati dogovore koji će osigurati bezbednost svih Amerikanaca, i naših saveznika“ (Independent 2025). Međutim, krhko primirje je propalo polovinom marta, a konflikt je nastavljen nesmanjenom žestinom (Britannica 2025). Veće kontroverze je izazvala Trampova najava plana za Gazu, koji bi podrazumevao američku kontrolu nad regionom i relokaciju blizu dva miliona Palestinaca u cilju izgradnje „rivijere na Bliskom istoku“ (The New York Times 2025). Međutim, usled protivljenja Egipta i Jordana, država koje bi prema koncepciji novog predsednika bile dom za palestinske izbeglice, čini se da je Tramp privremeno odustao od nametanja plana (The New York Times 2025). Uprkos ekstravagantnim najavama, za sada, izgleda da će političke i logističke prepreke sprečiti realizaciju takvog projekta. Kako je predsednik kao interes nove administracije istakao osiguranje mira i stabilnosti u turbulentnom regionu, verovatnije je da će se relativno dosledno pratiti postulati dosadašnje politike SAD. To podrazumeva naglasak na specijalnim odnosima sa Izraelom i obuzdavanje Irana i njegovih regionalnih satelita, uz izbegavanje direktne konfrontacije. Dakle, američka politika prema Bliskom istoku u drugom mandatu Donalda Trampa, prema prvim naznakama, pokazuje značajne kontinuitete sa prethodnim administracijama.

Tramp i ključni rival Kina

Za razliku od kriza čije rešavanje je, uprkos složenoj genezi i dugom trajanju, moguće u toku jednog mandata, geopolitički izazovi koji, uključuju uspon novog rivala, zahtevaju dugoročnu strategiju. Svakako najznačajniji dugoročni spoljnopolički izazov za SAD predstavlja upravljanje odnosima sa Kinom, koja se profilisala kao druga najmoćnija zemlja sveta. Dilema rivalstva Vašingtona i Pekinga domirira političkim, strateškim i akademskim raspravama o američkoj spoljnoj politici. Poznati američki politikolog sa Harvarda Grejem Alison (Graham Allison) je rivalstvo dve sile razmotrio kroz prizmu Tukididove zamke, nazvane po čuvenom atinskom istoričaru, odnosno „prirodne, neizbežne konfuzije koja se javlja kada sila u usponu zapreti da zameni vladajuću silu“ (Allison 2017, 5). Ako je za Tukidida (Thucydides), analizirajući genezu Peloponeskog rata u 5. veku pre nove ere, „uspon Atine i strah koji je on izazvao kod Sparte, učinio rat neizbežnim“, za Alisona se aktuelno američko-kinesko rivalstvo odvija po istom modelu, iako on insistira na tome da rat među njima nije nužan ishod (Allison 2017, 5-8). Drugi rastuće tenzije između dve sile označavaju kao „novi Hladni rat“ (Ibrahim 2024) ili ga porede sa nadmetanjem Velike Britanije i Nemačke pred Prvi svetski rat (Beckley 2023). Bez obzira na karakterizaciju, jasno je da je formulisanje odgovora na uspon kineske moći postao prioritet spoljne politike SAD.

Od Obaminog „zaokreta ka Aziji“ (BBC 2011) rastuća uloga Narodne Republike Kine u regionu Azija-Pacifik je fokus niza američkih administracija. Tako Strategija nacionalne bezbednosti SAD iz 2017, tokom prvog mandata Trampa, ističe Kinu kao aktera koji teži „da istisne Sjedinjenje Države iz Indo-Pacifičkog regiona, proširi svoj ekonomski model rukovođen državom i preoblikuje region u svoju korist“ (The White House 2017, 25), dok Strategija Bajdenove administracije iz 2022. godine eksplicitno naglašava Peking kao konkurenta sa sve većim vojnim, diplomatskim i ekonomskim kapacitetima, ali i namerom da preoblikuje međunarodni poredak (The White House 2022, 8). Prve značajnije ekonomske mere protiv Pekinga, usled optužbi za nefer trgovinske prakse, je inicirala Trampova administracija 2018. godine, uvođenjem carina na kineska dobra, kreirajući trgovinski rat dve sile (The New York Times 2018). Od prvog mandata Donalda Trampa, centralni fokus Vašingtona je bio na sputavanju kineskog rasta (Byers and Schweller 2024). Ovakav vid preventivnog uravnotežavanja, karakterističan za savremene uslove, se primarno fokusira na kontrolu izvoza najnaprednijih tehnologija neophodnih za razvoj modernih ekonomija, težeći da spreči buduću pretnju inherentno prisutnu u potencijalnoj moći rivala (Byers and Schweller 2024). Tu politiku je sledila i dodatno pooštrila Bajdenova administracija, primenjujući mere protiv vojno-industrijskog kompleksa Kine i ograničavajući izvoz tehnologija koje mogu imati dualnu upotrebu (CNAS 2022). Slični obrasci delovanja predsedničkih administracija ukazuju da sve veća unutrašnja politička polarizacija u SAD nije uticala na drastične promene u politici prema Pekingu. Republikanci ili Demokrate, predsednici ili Kongres, malo koje pitanje ujedinjuje američku političku klasu kao odnos prema Kini.

Ne čini se da će taj trend promeniti drugi mandat predsednika Trampa. Još pre formalnog stupanja na dužnost novi državni sekretar Marko Rubio je označio Kinu kao „najveću pretnju“ za SAD ističući negativne posledice „nebalansiranog odnosa“ sa tom zemljom (Associated Press 2025). Prvu meru povratka „balansa“ u taj odnos predstavlja uvođenje novih carina od 10% na sva dobra proizvedena u Kini (Associated Press 2025), pokazujući kontinuiran fokus na geoekonomiju i trgovinski deficit, karakterističan za prethodnu administraciju, koliko i za Trampov prvi mandat. U širem smislu, uverenje o nadmetanju sa Pekingom kao odlučujućim izazovom 21. veka je dugo prisutno u intelektualnim krugovima nacionalnih konzervativaca bliskih novom predsedniku. Tako značajni predstavnik konzervativnog realizma u američkoj spoljnoj politici, Elbridž Kolbi (Elbridge Colby), nominovan za poziciju u ministarstvu odbrane, predlaže postavljanje ravnoteže snaga u centar velike strategije SAD, fokusirajući se na sprečavanje hegemonije bilo koje druge države u ključnim regionima sveta (Colby 2021). Najvažniji takav region u savremenim međunarodnim odnosima, usled svog bogatstva i moći, je Azija, a Kina njena najmoćnija država (Colby 2021). Usled toga, Kolbi naglašava da je sprečavanje kineske hegemonije u Aziji „osnovni cilj velike strategije SAD“ (Colby 2021). Efektivne politike sučeljavanja potencijalnom regionalnom hegemonu predstavljaju obnovljenu i kalibrisanu verziju

strategije obuzdavanja. Uz ekonomski pritisak na Kinu, strategija uključuje i jačanje koalicije aktera u regionu Azija-Pacifik zainteresovanih za sprečavanje kineske dominacije. Ona je u skladu i sa spoljnopoličkom maksimom „mir kroz snagu“ karakterističnom za dosadašnje delovanje povratnika u Belu kuću i njegovog spoljnopoličkog tima.

Kontinuiteti i promene

Ukupno posmatrano, prvi potezi nove američke administracije prema ključnim kriznim žarištima signaliziraju moguće prioritete predsednika Trampa. Oni, sa jedne strane, demonstriraju kontinuirani značaj strukturnih promena međunarodnog sistema, koje su oblikovale okruženje u kome nosioci vlasti deluju. Sa druge, unikatan pristup novog predsednika povratno utiče na dinamiku odvijanja kriza i opseg potencijalnih rešenja. Od tri analizirana spoljnopolička izazova, Trampov instinkt za postizanje brzih dogovora i jednostavnih solucija, koji daje njegovoj politici jedan izrazito lični pečat, se najjasnije manifestovao u odnosu prema Ratu u Ukrajini. Za razliku od ideologizovane vrednosne distinkcije borbe između demokratija i autokratija i zaštite liberalnog međunarodnog poretka, karakteristične za mandat Džozefa Bajdena, nova administracija primarni interes vidi u brzom okončanju sukoba okarakterisanog kao nepotrebnog. Takav stav oslikava i usvajanje rezolucije u Savetu bezbednosti Ujedinjenih Nacija (UN), koju je inicirala SAD, a podržala Moskva, u kojoj se „snažno zahtevaju“ hitan prekid sukoba i „uspostavljanje trajnog mira između Ukrajine i Rusije“, bez eksplicitne osude Kremlja ili pozivanja na ukrajinski teritorijalni integritet (Politika 2025). Ipak, čak i da je na predsedničkim izborima pobjedu odnela Kamala Heris (Kamala Harris), nejasno je da li bi kurs politike prema rusko-ukrajinskom ratu bio identičan Bajdenovom. Retorika i odnos prema saveznicima bi nesumnjivo bili drugačiji, a pristup prema Kijevu znatno umereniji u odnosu na Trampa. Međutim, upitno je da li bi SAD neograničeno nastavile da pružaju ogromnu vojnu podršku Ukrajini u situaciji u kojoj se trendovi u ratu negativno odvijaju po Kijev od 2023. godine, a ideja pobjede i oslobođenja svih teritorija deluje iluzorno, što je verovatno poznato i američkom ministarstvu odbrane (Walt 2024). U takvom kontekstu, nezavisno od konkretne administracije, verovatnije je da bi pregovori o okončanju rata bili inicirani nakon januara 2025. godine i da bi njihov ishod bio bliži proklamovanim ciljevima Rusije nego Ukrajine (Walt 2024).

Druga dva spoljnopolička pitanja jasnije odražavaju kontinuitet u politici nove sa prethodnim administracijama. Uprkos ekstravagantnim i radikalnim predlozima, dosadašnji pravac delovanja prema Bliskom istoku prevashodno obuhvata standardne postulate američke spoljne politike spram regiona. To uključuje snažnu podršku Izraelu, kao centralnom savezniku SAD, kako u kontekstu odnosa prema sukobu sa Palestincima, tako i u obuzdavanju Irana, čije se delovanje kvalifikuje kao destabilizujuće. Dugoročno najznačajniji strateški kontinuitet spoljne politike SAD, karakterističan za niz predsedničkih administracija se manifestuje u odnosu sa Kinom. Identifikujući je kao ključnog rivala u 21. veku fokus američke politike je na geopolitičkom i geoekonomskom obuzdavanju uspona Pekinga. Na osnovu prvih naznaka i u drugom mandatu Donalda Trampa primarni fokus na kinesku pretnju će ostati nepromenjen.

ZAKLJUČAK

Opisujući prvu pobjedu aktuelnog predsednika na izborima 2016. godine, Šveler je istakao da su Sjedinjene Države stigle do momenta u svojoj istoriji gde je pojava fenomena Tramp ili nekog sličnog njemu, ako ne neizbežna, onda vrlo verovatna (Schweller 2018, 22). Čini se da taj trenutak još uvek traje. On je posledica, kako transformacije američke političke scene, tako i promene strukture međunarodnog sistema. Sa jedne strane, proces hiper-globalizacije intenziviran od kraja Hladnog rata je doveo do gubitka poslova u manufakturi i selidbe industrijskih postrojenja iz SAD, povećavajući ekonomsku nejednakost i stvarajući kod znatnog dela američke srednje i radničke klase uverenje da su najveći gubitnici tog procesa. Ambiciozna velika strategija liberalne hegemonije, globalne promocije demokratije i „izgradnje država“ u različitim delovima sveta je SAD uplela u niz dugih i skupih ratova, poput intervencija u Avganistanu i Iraku, koji su crpeli resurse građana bez vidljivih rezultata. Takav kontekst je motivisao veliki broj američkih glasača da podrže kandidata koji u svojoj agendi nedvosmisleno insistira na

ekonomskom nacionalizmu, zasnovanom na protekcionističkim merama zaštite domaće industrije, istovremeno pokazujući veći skepticizam prema vrednosno orijentisanom intervencionizmu koji je SAD uveo u niz „večnih“ ratova. Sa druge strane, uspon Trampa nije izolovan od širih procesa promene međunarodne politike. Suton unipolarnog momenta je doveo do postepene dekoncentracije moći u međunarodnim odnosima, omogućavajući pojavu sve većeg broja autonomnih aktera sposobnih i voljnih da deluju u korist sopstvenih nacionalnih interesa. Sistemska transformacija je dovela u pitanje spremnost hegemonu da snosi troškove održavanja postojećeg poretka.

Promena strukture međunarodnog političkog sistema je odlučuje uticala na postepenu kalibraciju američke spoljne politike, a posledično i na politički uspeh Donalda Trampa. Ona pomaže u objašnjenju njegove privlačnosti za deo glasača koji prezire ono što vidi kao korumpiranu, globalističku i transnacionalnu elitu, kojoj su globalni interesi ispred državnih, a granicama, patriotizmu i drugim tradicionalnim lojalnostima ne pridaje veliki značaj (Byers and Schweller 2024). Ipak, dvostruka izborna pobjeda političkog autsajdera, poput Trampa, nije sama izazvala slom liberalnog međunarodnog poretka. Njegova kriza je bila očita i u vreme prethodnih predsedničkih administracija. Njegovi univerzalistički ekonomski principi napušteni su i od pripadnika tradicionalnih političkih i ekonomskih elita (Milanović 2025), a povratak ere nadmetanja velikih sila, pre nego harmonične saradnje, je centralna tema već niza američkih predsednika, različitih ideoloških i partijskih opredeljenja. To ukazuje na snažno delovanje strukture, tih impersonalnih snaga istorije, koje uključuju uspon Kine i relativno opadanje moći i uticaja SAD, praćeno postepenim erodiranjem *Pax Americana* i većom fragmentacijom u međunarodnim odnosima (Byers and Schweller 2024). Oslanjajući se na klasifikaciju Keneta Volca (Kenneth Waltz) o tri „slike“, odnosno perspektive razmatranja međunarodne politike (Waltz 2001), ključne promene od kraja Hladnog rata i zenita unipolarnosti se postepeno odvijaju, ne na nivou pojedinca ili države, već na nivou međunarodnog sistema. Tako su i najvažniji strateški prioriteti spoljne politike Sjedinjenih Država oblikovani na osnovu strukturnih promena međunarodnog političkog sistema, a ne isključivo individualnih preferenci administracija.

Spuštajući analizu na niži nivo, može se, uzimajući u obzir navedene strukturne promene, ukazati na određene pravce delovanja, prioritete i očekivanja od nove američke administracije u savremenim uslovima. Tri važna spoljopolitička izazova koja pružaju osnovu za razmatranje kontinuiteta i promena u spoljnoj politici SAD za vreme drugog mandata Donalda Trampa su Rat u Ukrajini, kriza na Bliskom istoku i odnos sa Kinom. Poslednji za novog predsednika i njegov spoljopolitički tim predstavlja ključno rivalstvo, koje će odrediti tok međunarodne politike u 21. veku. Tu se jasno uočava i kontinuitet sa prethodnicima koji, od Obaminog mandata, identifikuju sprečavanje regionalne hegemonije Pekinga kao centralni spoljopolitički cilj. U pogledu Bliskog istoka, Trampova administracija je, uprkos pojedinim radikalnim i kontroverznim izjavama, sledila standardnu američku politiku prema regionu, koja podrazumeva oslanjanje na Izrael kao glavnog saveznika i obuzdavanje uticaja Irana. Najveći stepen specifičnosti je, za sada, pokazala politika novog predsednika prema Ratu u Ukrajini. Njegovo insistiranje na brzom okončanju sukoba je uznemirilo američke evropske saveznike, narušavajući transatlantsko jedinstvo spram ruskog izazova. Međutim, pitanje je da li bi i drugačija administracija u SAD, čija bi retorika i stil bili mnogo bliži Bajdenu, donela odluku da finansira ukrajinski otpor u nedogled ili bi se fokusirala na pokušaj pregovora sa Moskvom o okončanju rata. U širem kontekstu, Trampov prisup predstavlja intenziviranje napora, prisutnih od mandata Buša mlađeg, da evropski saveznici preuzmu veću odgovornost za sopstvenu odbranu, a SAD sa strateškim prioritetima u drugim delovima sveta, postane akter kome se za pomoć obraćaju u krajnjoj instanci. Ukupno posmatrano, politika nove administracije prema navedenim krizama, uz određene modifikacije i dramatično drugačiju retoriku i stil, prevashodno održava kontinuitet u ključnim strateškim prioritetima strategije SAD, karakterističan i za Trampove prethodnike. To nije iznenađujuće jer su oni uslovljeni primarno strukturnim promenama međunarodnog sistema. Tako će dominantni podsticaji i novu administraciju usmeriti ka usvajanju velike strategije selektivnog angažovanja, koja je obeležila i prvi mandat Donalda Trampa (Nedeljković and Živojinović 2025). Naravno, takva konstelacija ne isključuje donošenje spoljopolitičkih odluka koje održavaju specifičan karakter i stil delovanja novog predsednika. Ipak, ključni strateški izazovi će za Trampa biti pre slika kontinuiteta nego promena u međunarodnom kontekstu koji utiče na spoljnu politiku SAD.

BIBLIOGRAFIJA

- [1] "A deeper look at the talks between US and Russian officials as Trump suggests Ukraine is to blame", Associated Press, 2025, <https://apnews.com/article/us-russia-rubio-lavrov-ukraine-saudi-arabia-94bc4de5ecc86922d6ea4376e38f1cfd> (Pristupljeno 15.2.2025).
- [2] Allison, Graham, 2017, *Destined For War – Can America and China Escape Thucydides's Trap*, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, New York.
- [3] Borg, Stefan, 2024, "A 'natcon takeover'? The New Right and the future of American foreign policy", *International Affairs*, vol.100, no.5, 2233-2245.
- [4] "Barack Obama: Russia is a regional power showing weakness over Ukraine", Guardian, 2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/25/barack-obama-russia-regional-power-ukraine-weakness> (Pristupljeno 12.2.2025).
- [5] Beckley, Michael, 2023, "Delusions of Détente -Why America and China Will Be Enduring Rivals", Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/united-states/china-delusions-detente-rivals> (Pristupljeno 20.2.2025).
- [6] "Barack Obama says Asia-Pacific is 'top US priority'", BBC, 2011, <https://www.bbc.com/news/world-asia-15715446> (Pristupljeno 20.2.2025).
- [7] Byers, Andrew and Schweller, Randall, 2024, "A Cold Peace With China", The American Conservative, <https://www.theamericanconservative.com/a-cold-peace-with-china/> (Pristupljeno 21.2.2025).
- [8] Clarke, Michael and Ricketts, Anthony, 2017, "Donald Trump and American foreign policy: The return of the Jacksonian tradition", *Comparative Strategy*, vol.36, no.4, 366-379.
- [9] Colby, Elbridge, 2021, *The Strategy of Denial – American Defense in an Age of Great Power Conflict*, Yale University Press, USA.
- [10] De Wijk, Rob, 2015, *Power Politics – How China and Russia reshape the World*, Amsterdam University Press, Netherlands.
- [11] Drezner, Daniel, Krebs, Ronald and Schweller, Randall, 2020, "The End of Grand Strategy – America Must Think Small", Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2020-04-13/end-grand-strategy> (Pristupljeno 11.2.2025).
- [12] Fukuyama, Francis, 1989, "The End of History", *The National Interest*, No. 16, 3-18.
- [13] "Former Palestinian negotiator argues Trump's actions could jeopardize Gaza ceasefire", NPR, 2025, <https://www.npr.org/2025/01/22/nx-s1-5262295/what-impact-will-trump-have-on-the-cease-fire-agreement-between-israel-and-hamas> (Pristupljeno 16.2.2025).
- [14] "Fast fashion, laptops and toys are likely to cost more due to US tariffs on Chinese imports", Associated Press, 2025, <https://apnews.com/article/china-tariffs-trump-shein-temu-023aace8f043605e62a614eaa5134f62> (Pristupljeno 18.2.2025).
- [15] "GDP, PPP (current international \$)", World Bank, 2025, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD> (Pristupljeno 9.2.2025).
- [16] Has, Ričard, 2017, *Svet u neredu – Američka spoljna politika i kriza starog poretka*, Centar za međunarodnu saradnju i održivi razvoj (CIRSD), Beograd.
- [17] Heywood, Andrew and Witham, Ben, 2023, *Global Politics – Third Edition*, Bloomsbury, London.
- [18] Humire, Joseph, 2024, "The Foreign Policy Foundations of Trumpism", *NORTEAMÉRICA*, vol.19, no.1, 201-221.
- [19] "How successive U.S. administrations resisted arming Ukraine", CBC News, 2022, <https://www.cbc.ca/news/world/obama-trump-biden-ukraine-military-aid-1.6371378> (Pristupljeno 14.2.2025).
- [20] "Israel-Hamas War", Britannica, 2025, <https://www.britannica.com/event/Israel-Hamas-War> (Pristupljeno 30.3.2025).
- [21] Ibrahim, Azeem, 2024, "A New Cold War Needs Its Own Rules", Foreign Policy, <https://foreignpolicy.com/2024/06/06/china-cold-war-rules-competition/> (Pristupljeno 20.2.2025).
- [22] Krauthammer, Charles, 1990, "The Unipolar Moment", Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/1990-01-01/unipolar-moment> (Pristupljeno 10.2.2025).
- [23] "Key events that led to Israel-Hamas ceasefire deal in Gaza", BBC, 2025, <https://www.bbc.com/news/articles/cvg4ryde7q5o> (Pristupljeno 16.2.2025).
- [24] Milanović, Branko, 2025, "To the Finland Station", Substack, <https://branko2f7.substack.com/p/to-the-finland-station> (Pristupljeno 8.2.2025).
- [25] Milanović, Branko, 2017, "Abeceda globalizacije", Peščanik, <https://pescanik.net/abeceda-globalizacije/> (Pristupljeno 10.2.2025).

- [26] “Marco Rubio warns China is America’s ‘biggest threat,’ affirms value of NATO alliance”, Associated Press, 2025, <https://apnews.com/article/marco-rubio-trump-secretary-state-senate-nomination-7ad1ad16ed95a213706c18b613b630b5> (Pristupljeno 18.2.2025).
- [27] Milanović, Branko, 2025, „How the mainstream abandoned universal economic principles”, Substack, <https://branko2f7.substack.com/p/how-the-mainstream-has-abandoned> (Pristupljeno 22.2.2025).
- [28] Nye, Joseph, 2014, „Transformational and transactional presidents”, *Leadership*, vol.10, no.1, 118-124.
- [29] Nye, Joseph, 2015, *Is the American Century Over?*, Polity Press, USA.
- [30] Nedeljković, Stevan and Živojinović, Dragan, 2025, “Donald Trump 2.0: Main Challenges, Strategic Options, and The “New” Grand Strategy of The United States”, *The Review of International Affairs*, vol. LXXVI (1193), 7-35.
- [31] “Over four decades, Trump’s one solid stance: A hard line on trade”, The Washington Post, 2018, https://www.washingtonpost.com/business/over-four-decades-trumps-one-solid-stance-a-hard-line-on-trade/2018/03/07/4b1ed250-2172-11e8-badd-7c9f29a55815_story.html (Pristupljeno 10.2.2025).
- [32] Preradović, Nikola, 2023, *Politika Ruske Federacije prema Ukrajinskoj krizi od 2014. do 2022. godine*, Master teza, Fakultet političkih nauka - Univerzitet u Beogradu, Beograd.
- [33] Russell Mead, Walter, *Special Providence – American Foreign Policy and How It Changed The World*, Taylor & Francis Books, USA.
- [34] “Record Number of NATO Allies Hit Military Spending Targets”, The New York Times, 2024, <https://www.nytimes.com/2024/06/17/us/politics/nato-military-spending-targets.html> (Pristupljeno 14.2.2025).
- [35] “Rubio: Cilj Vašingtona je da proveriti da li je Moskva ozbiljna u pogledu okončanja rata u Ukrajini”, N1, 2025, <https://n1info.rs/svet/rubio-cilj-vasingtona-je-da-proveri-da-li-je-moskva-ozbiljna-u-pogledu-okoncanja-rata-u-ukrajini/> (Pristupljeno 14.2.2025).
- [36] “Russia and Ukraine Commit to Black Sea Truce. What Does That Mean?”, The New York Times, 2025, <https://www.nytimes.com/2025/03/26/world/europe/russia-ukraine-black-sea-cease-fire.html> (Pristupljeno 20.4.2025).
- [37] “Remarks by President Biden on the October 7th Terrorist Attacks and the Resilience of the State of Israel and its People”, The White House, 2023, <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/10/18/remarks-by-president-biden-on-the-october-7th-terrorist-attacks-and-the-resilience-of-the-state-of-israel-and-its-people-tel-aviv-israel/> (Pristupljeno 16.2.2025).
- [38] Stockholm International Peace Research Institute, 2020, “Military expenditure by country, in constant (2018) US\$ m., 1988-2019”.
- [39] Simić, Dragan, 2024, „Tradicijsko-teorijska uporišta koncepta *America First*“ u *Teorije međunarodnih odnosa nekad i sad – Pristupi, koncepti, prakse*, ur: Lađevac, Ivona, Veković, Marko i Veselica, Milan, institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 13-18.
- [40] Schweller, Randall, 2018, „Three Cheers for Trump’s Foreign Policy - What the Establishment Misses”, *Foreign Affairs*, vol.97, no.5, 133-143.
- [41] “Sanctions by the Numbers: 2021 Year in Review”, Center for a New American Security, 2022, <https://www.cnas.org/publications/reports/sanctions-by-the-numbers-2021-year-in-review> (Pristupljeno 17.2.2025).
- [42] “SB UN usvojio rezoluciju o Ukrajini koju su predložile SAD u originalnoj formi”, Politika, 2025, <https://www.politika.rs/sr/clanak/663344/sb-un-usvojio-rezoluciju-o-ukrajini-koju-su-predlozile-sad-u-originalnoj-formi> (Pristupljeno 20.2.2025).
- [43] Schweller, Randall, 2018, „Why Tramp Now – A Third-Image Explanation“ in *Chaos in The Liberal Order – The Trump Presidency and International Politics in The Twenty First Century*, Ed: Jervis, Robert, Gavin, Francis, Rovner, Joshua and Labrosse, Diane, Columbia University Press, New York, 22-39.
- [44] “The U.S. Share of the Global Economy Over Time”, Visual Capitalist, 2021, <https://www.visualcapitalist.com/u-s-share-of-global-economy-over-time/> (Pristupljeno 8.2.2025).
- [45] “Trump is pushing NATO allies to spend more on defense. But so did Obama and Bush”, CNBC, 2018, <https://www.cnn.com/2018/07/11/obama-and-bush-also-pressed-nato-allies-to-spend-more-on-defense.html> (Pristupljeno 14.2.2025).
- [46] Trapara, Vladimir, 2023, „Politika SAD prema rusko-ukrajinskom sukobu: između geopolitike i ideologije“ u *Rat u Ukrajini – Ono što znamo i ono što ne znamo*, Ur: Vuković, Nebojša i Kopanja, Mihajlo, Institut za međunarodnu politiku i privredu i Fakultet bezbednosti – Univerzitet u Beogradu, Beograd, 53-67.
- [47] “Trump says he can end the Russia-Ukraine war in one day. Russia’s UN ambassador says he can’t”, Associated Press, 2024, <https://apnews.com/article/trump-russia-ukraine-war-un-election-a78ecb843af452b8dda1d52d137ca893> (Pristupljeno 15.2.2025).

- [48] “Trump sees ‘a little progress’ toward ending war in Ukraine”, Politico, 2024, <https://www.politico.eu/article/donald-trump-war-in-ukraine-russia/> (Pristupljeno 15.2.2025).
- [49] “Trump’s call with Putin ends U.S. efforts to isolate Russia”, Associated Press, 2025, <https://apnews.com/article/russia-trump-putin-ukraine-war-32f3b815693df3485b086e647d2e26f7> (Pristupljeno 15.2.2025).
- [50] “Timeline of how Trump’s pledge to end the war in Ukraine hit reality”, CNN, 2025, <https://edition.cnn.com/2025/03/26/europe/timeline-trumps-pledge-to-end-ukraine-war/index.html> (Pristupljeno 20.4.2025).
- [51] “Trump’s return is an ‘electroshock’ for Europe, says Macron”, Politico, 2025, <https://www.politico.eu/article/donald-trump-return-electroshock-europe-emmanuel-macron/> (Pristupljeno 15.2.2025).
- [52] “The human toll of Israel’s war on Gaza – by the numbers”, Al Jazeera, 2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/1/15/the-human-toll-of-israels-war-on-gaza-by-the-numbers> (Pristupljeno 16.2.2025).
- [53] “Trump takes full credit for ‘EPIC’ ceasefire agreement between Israel and Hamas”, Independent, 2025, <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/israel-gaza-ceasefire-trump-social-b2680280.html> (Pristupljeno 16.2.2025).
- [54] The White House, 2017, *National Security Strategy of the United States of America*.
- [55] The White House, 2022, *National Security Strategy of the United States of America*.
- [56] “Trump Hits China With Tariffs on \$200 Billion in Goods, Escalating Trade War”, The New York Times, 2018, <https://www.nytimes.com/2018/09/17/us/politics/trump-china-tariffs-trade.html> (Pristupljeno 19.2.2025).
- [57] “US and EU impose sanctions and warn Russia to relent in Ukraine standoff”, Guardian, 2014, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/06/us-eu-sanctions-obama-russia-ukraine-crimea> (Pristupljeno 12.2.2025).
- [58] “Ukraine-Russia crisis: What is the Minsk agreement?”, Al Jazeera, 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/9/what-is-the-minsk-agreement-and-why-is-it-relevant-now> (Pristupljeno 14.2.2025).
- [59] “US figures do not support Trump claims on Ukraine spending”, Voice of America, 2025, <https://www.voanews.com/a/us-figures-do-not-support-trump-claims-on-ukraine-spending/7981441.html> (Pristupljeno 14.2.2025).
- [60] “US ‘always by your side,’ Blinken tells Israel in war with Hamas”, Le Monde, 2023, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/10/12/us-always-by-your-side-blinken-tells-israel-in-war-with-hamas_6167783_4.html (Pristupljeno 16.2.2025).
- [61] “US spends a record \$17.9 billion on military aid to Israel since last Oct. 7”, Associated Press, 2024, <https://www.ap.org/news-highlights/spotlights/2024/us-spends-a-record-17-9-billion-on-military-aid-to-israel-since-last-oct-7/> (Pristupljeno 16.2.2025).
- [62] Vuković, Nebojša, 2007, *Logika imperije – Nikolas Spajkman i savremena američka geopolitika*, KONRAS, Beograd.
- [63] Waltz, Kenneth, 2000, „Structural Realism after the Cold War”, *International Security*, vol.25, no.1, 5-41.
- [64] “What did US get from deals to pause tariffs on Canada and Mexico? Not that much, observers say”, Associated Press, 2025, <https://apnews.com/article/trump-tariffs-canada-mexico-sheinbaum-trudeau-007d85795c0406b71edd256caddcc3c3> (Pristupljeno 12.2.2025).
- [65] “With No Buy-in From Egypt or Jordan, Trump Appears to Back Away From His Gaza Plan”, The New York Times, 2025, <https://www.nytimes.com/2025/02/21/us/politics/trump-gaza-egypt-jordan.html> (Pristupljeno 17.2.2025).
- [66] Walt, Stephen, 2024, “Another Trump Presidency Won’t Much Change U.S. Foreign Policy”, Foreign Policy, <https://foreignpolicy.com/2024/01/22/another-trump-presidency-wont-much-change-u-s-foreign-policy/> (Pristupljeno 19.2.2025).
- [67] Waltz, Kenneth, 2001, *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis*, Columbia University Press, USA.
- [68] Zakaria, Fareed, 2008, *The Post-American World*, W.W. Norton & Company, New York.
- [69] Zakaria, Fareed, 2024, *Age of Revolutions – Progress and Backlash from 1600 to the Present*, W.W. Norton & Company, New York.
- [70] Živojinović, Dragoljub, 2010, *Uspon Evrope*, Zavod za udžbenike, Beograd.